

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski (przewodniczący)
SSN Waldemar Płóciennik (sprawozdawca)
SSN Paweł Wiliński

Protokolant Klaudia Binienda

w sprawie z wniosku **K. A.**

w przedmiocie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikłą z niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w dniu 21 kwietnia 2021 r.,

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2024 r. na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. kasacji,

wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawczyni,

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 marca 2023 r., sygn. akt II AKa 229/23,

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 4 marca 2022 r., sygn. akt XVIII Ko 5/22,

1. uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym,

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz K. A. 1200 (jeden tysiąc dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

K. A. wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. 100.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wskutek niewątpliwie niesłusznego zatrzymania wnioskodawczyni w dniu [...] 2021 r. w W., w sytuacji gdy nie zachodziła uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się albo zatarcia śladów popełnienia przestępstwa, a także możliwe było ustalenie tożsamości wnioskodawczyni i nie zachodziło uzasadnione podejrzenie, że został popełniony czyn zabroniony. Jednocześnie wnioskodawczyni wniosła o dopuszczenie i przeprowadzenie szeregu wymienionych we wniosku dowodów.

Wyrokiem z dnia 4 marca 2022 r. w sprawie XVIII Ko 5/22, Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od Skarbu Państwa – Komendanta [...] Policji na rzecz K.A. kwotę 8.000 zł z tytułu zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty (pkt 1 wyroku), w pkt 2 oddalił wniosek w pozostałym zakresie.

We wniesionej przez Prokuratora Okręgowego w Warszawie apelacji, zaskarżającej wyrok w części dotyczącej zasądzenia na rzecz K.A. zadośćuczynienia na kwotę ponad 500 zł na niekorzyść wnioskodawczyni, apelujący zarzucił „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na jego treść, a polegający na niesłusznym przyjęciu, że rozmiar doznanej przez wnioskodawczynię krzywdy spowodowanej niewątpliwie niesłusznym zatrzymaniem w dniu 21 kwietnia 2021 r. uzasadnia zasądzenie na jej rzecz zadośćuczynienia w kwocie 8.000 (osiem tysięcy) złotych, podczas gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego prowadzi do wniosku, iż zasądzona przez sąd kwota zadośćuczynienia jest rekompensatą nadmiernie wygórowaną.”

Podnosząc powyższy zarzut skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa - Komendanta [...] Policji na rzecz K. A.

kwoty nie przekraczającej 500 zł z tytułu zadośćuczynienia wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Apelację na niekorzyść wnioskodawczynie wniósł także pełnomocnik w imieniu Skarbu Państwa – Komendanta [...] Policji, który zarzucił:

„1) na podstawie art. 438 pkt 1 k.p.k. obrazę prawa materialnego art. 552 § 4 k.p.k. poprzez jego zastosowanie i zasądzenie na rzecz wnioskodawczynie zadośćuczynienia w sytuacji braku zawarcia w sentencji wyroku wszystkich znamion warunkujących zasądzenie zadośćuczynienia tj. braku wskazania, że zadośćuczynienie zasądzone jest z tytułu niewątpliwie niesłusznego zatrzymania; braku wskazania miejsca i czasu dokonania zatrzymania,

2) błąd w ustaleniach faktycznych, który miał istotny wpływ na treść orzeczenia polegający na błędnym niezgodnym z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ustaleniu, że zatrzymanie wnioskodawczynie było niewątpliwie niesłuszne podczas gdy zostało ono dokonane w związku uzasadnionym podejrzeniem popełnienia przez nią czynu z art. 226 k.k. tj. znieważenia funkcjonariusza Policji słowami „ty durniu”, a uniewinnienie wnioskodawczynie wynika ze stwierdzenia przez Sąd znikomej społecznej szkodliwości czynu, co skutkowało niezasadnym zasądzeniem na rzecz wnioskodawczynie zadośćuczynienia,

3) na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, tj. art. 350 § 1 k.p.k. w zw. z art. 391 § 1 k.p.k. w zw. z art. 392 § 1 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k. poprzez zaniechanie bezpośredniego przesłuchania świadków B. B., S. S., M. C. o co wnosił pełnomocnik Skarbu Państwa - Komendanta [...] Policji w sytuacji, gdy są to świadkowie, których zeznania były odmienne od zeznań świadków powołanych przez wnioskodawczynię i przesłuchanych bezpośrednio, a zeznania ich mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a także ustalenia okoliczności związanych z doznaniem krzywdy oraz jej rozmiarem przez wnioskodawczynię, a nadto odstępianie od przesłuchania bezpośredniego świadków i ujawnienie protokołów z ich zeznań bez odczytywania zostało dokonane pomimo sprzeciwu wyrażonego przez pełnomocnika Skarbu Państwa - Komendanta [...] Policji;

4) na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania, tj. art. 7 k.p.k. poprzez przydanie waloru wiarygodności wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego zeznaniom wnioskodawczynie złożonym w toku rozprawy w części, w której zeznała ona, że została wrzucona do radiowozu podczas, gdy na nagraniach, które Sąd uznał za wiarygodne zostało zarejestrowane, że wnioskodawczynie została wniesiona do radiowozu, niniejsze uchybienie skutkowało błędnym ustaleniem przez Sąd, że wnioskodawczynie doznała krzywdy w związku z brutalnym potraktowaniem jej przez funkcjonariuszy Policji,

5) na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania tj. art. 7 k.p.k. poprzez uznanie z naruszeniem zasad logiki i doświadczenia życiowego za niewiarygodne zeznań świadków S. S., B. B., M. C. w części w jakiej opisywali zachowanie wnioskodawczynie w radiowozie oraz podejmowane przez nich czynności w stosunku do niej wobec stwierdzenia przez Sąd, że materiał dowodowy nie potwierdził używania wobec nich słów obelżywych przez wnioskodawczynię co doprowadziło Sąd do błędnego uznania, że świadkowie Ci fałszywie zeznawali co w konsekwencji doprowadziło Sąd do błędnego ustalenia, że klatka piersiowa wnioskodawczynie w czasie gdy znajdowała się w radiowozie była przyciskana przez jednego z funkcjonariuszy Policji kolanem,

6) obrazę przepisów art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. w zw. z art. 558 k.p.k. i w zw. z art. 361 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za krzywdę wnioskodawczynie związaną z pogłębiającą się „traumą, wynikającą ze sposobu w jaki jest ona traktowana przez funkcjonariuszy Policji, którzy zamiast stwarzać warunki do realizacji przez wnioskodawczynię jej konstytucyjnych praw ograniczają je” (cyt. z uzasadnienia Sądu w części kwota główna) podczas gdy Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę pozostającą w normalnym związku przyczynowo-skutkowym z dokonaniem zatrzymaniem, co skutkowało niezasadnym zasądzeniem na rzecz wnioskodawczynie zadośćuczynienia,

7) obrazę przepisów art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. w zw. z art. 558 k.p.k. i w zw. z art. 361 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za poczucie krzywdy wnioskodawczynie polegające na odczuciu,

że została odsunięta przez uczestników opozycji ulicznej podczas, gdy okoliczność ta nie została udowodniona a nadto Sąd stwierdził, że jest to nieznajdujące oparcia w zgromadzonym materiale dowodowym subiektywne odczucie wnioskodawczynie, a przecież Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za normalne następstwa niewątpliwie niesłusznego zatrzymania, co skutkowało niezasadnym zasądzeniem na rzecz wnioskodawczynie zadośćuczynienia,

8) na podstawie art. 438 pkt 1a k.p.k. obrazę przepisu prawa materialnego, tj. art. 552 § 4 w zw. z art. 554 § 2a w zw. z art. 554 § 2b pkt 3 k.p.k. poprzez nieprawidłową wykładnię, prowadzącą do uznania organu, który dokonał zatrzymania, za organ obowiązany do zapłaty zadośćuczynienia jako statio fisci Skarbu Państwa, podczas gdy z przepisu wynika, że odpowiedzialnym za zapłatę jest wprost Skarb Państwa, a udział organu Policji, który dokonał zatrzymania, ma jedynie charakter udziału reprezentanta procesowego Skarbu Państwa w postępowaniu sądowym, co w konsekwencji doprowadziło do nieprawidłowego zasądzenia zadośćuczynienia od Skarbu Państwa - Komendanta [...] Policji,

9) na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania mających istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 558 k.p.k. w zw. z art. 362 k.c. poprzez niezastosowanie przez Sąd orzekający miarkowania przyznanego wnioskodawczynie zadośćuczynienia podczas, gdy z ustalonego stanu faktycznego sprawy wynika, że wnioskodawczynie przyczyniła się w stopniu znacznym do dokonania zatrzymania poprzez szarpanie się z policjantami i używanie w ich kierunku słów obraźliwych „ty durniu”, w konsekwencji powyższego uchybienia Sąd I instancji niesłusznie przyznał wnioskodawczynie zadośćuczynienie w kwocie 8.000 zł, podczas gdy w realiach przedmiotowej sprawy w kontekście stopnia przyczynienia się wnioskodawczynie, z uwagi na znikomość ujemnych następstw, należało oddalić żądanie w całości,

10) na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania mających wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 5 § 2 k.p.k. poprzez przyjęcie, że wnioskodawczynie wykazała, że w wyniku zatrzymania doznała krzywdy w rozmiarze uzasadniającym przyznanie jej kwoty w wysokości 8.000 zł, podczas gdy zebrany materiał dowodowy nie uzasadniał przyznania jej zadośćuczynienia”.

W konkluzji pełnomocnik wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku w pkt 1 i orzeczenie co do istoty sprawy, tj. oddalenie wniosku w zakresie zasądzzonego zadośćuczynienia,
- ewentualnie o uchylenie i przekazanie do ponownego rozpoznania,
- niezależnie od powyższego wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w pkt 1 poprzez zasądzenie kwot bezpośrednio od Skarbu Państwa, bez dalszego oznaczenia statio fisci w postaci Komendy Stołecznej Policji.

Z kolei pełnomocnik wnioskodawczynie we wniesionej na jej korzyść apelacji, zaskarżając wyrok Sądu pierwszej instancji w zakresie pkt 2 zarzucił:

„1) naruszenie przepisów postępowania karnego, co miało wpływ na wydane orzeczenie, tj. art. 410 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 167 k.p.k. poprzez pominięcie przeprowadzenia przez sąd dowodu z opinii biegłego psychologa na okoliczność, że krzywdy i jej rozmiarów doznawanych przez wnioskodawczynię spowodowaną zatrzymaniem, a które, miały wpływ na pogorszenie się jej stanu fizycznego oraz stanu psychicznego wnioskodawczynie, obniżenie poczucia bezpieczeństwa i zmianę sposobu funkcjonowania w społeczeństwie, a w konsekwencji oparcie wyroku o niepełny materiał dowodowy w sprawie i dokonanie błędnej oceny stanu faktycznego sprawy, w szczególności w zakresie oceny rozmiarów krzywdy doznanej przez wnioskodawczynię, co przełożyło się na przyznanie jej zadośćuczynienia w zaniżonej kwocie w stosunku do rzeczywistych rozmiarów krzywdy,

2) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a) art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 552 § 4 k.p.k. poprzez błędną wykładnię polegającą na błędnym uznaniu, że przy określaniu wysokości zadośćuczynienia za doznaną krzywdę istotne są i mają przeważające znaczenie przesłanki obiektywne, tj. aktualne warunki egzystencji i przeciętna stopa życiowa społeczeństwa, a także poczucie kontrowersji odczuwane przez ogół społeczeństwa w związku z wysokością

przyznanego zadośćuczynienia, a pominięcie przy tym wszystkich okoliczności faktycznych sprawy, nadaniu marginalnego znaczenia subiektywnym odczuciom krzywdy towarzyszącym wnioskodawczyni, czy konsekwencji związanych z przeprowadzonym wobec niej, opartym na fałszywych zeznaniach funkcjonariuszy policji procesie karnym, i poczuciem traumy, jakiej doświadczyła wnioskodawczyni w wyniku niesłusznego zatrzymania, w sytuacji, gdy prawidłowa ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego, okoliczności towarzyszących wpływu pozbawienia wolności na stan psychiczny wnioskodawcy oraz rozmiaru doznanych cierpień uzasadnia przyznanie zadośćuczynienia w kwocie zgłoszonej finalnie we wniosku,

b) art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 361 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że dla określenia wysokości zadośćuczynienia w niniejszej sprawie nie mają znaczenia skutki działań policji, które ujawniły się już po [...] 2021 r., a w konsekwencji dokonanie błędnego oszacowania odpowiedniej kwoty zadośćuczynienia przyznanej wnioskodawczyni,

3) błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że wnioskodawczyni w dniu [...] 2021 r. blokowała wjazd na parking do Sądu Najwyższego, od strony ul. [...], podczas gdy, wnioskodawczyni stała na skraju wyjazdu z tego parkingu, z lewej strony (patrząc od strony osób próbujących wjechać do SN), gdzie nie odbywał się żaden ruch pojazdów, co doprowadziło sąd do błędnego stwierdzenia, że swoim zachowaniem wnioskodawczyni blokowała możliwość swobodnego poruszania się osobom nie będącym uczestnikami protestów i funkcjonariusze policji mieli prawo doprowadzić do jej usunięcia z tego miejsca, co w konsekwencji wpłynęło na ocenę wielkości krzywdy doznanej przez wnioskodawczynię w związku z podjętymi wobec niej działaniami.”

Odwołując się do tych zarzutów skarżący wniósł o zmianę wyroku Sądu Okręgowego i przyznanie wnioskodawczyni żądanej kwoty zadośćuczynienia w zakresie w jakim Sąd żądanie oddalił, tj. w kwocie 92.000 zł.

Po rozpoznaniu wywiedzionych apelacji, Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 16 marca 2023 r., sygn. II AKa 229/22, zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że wyeliminował z pkt 1 części rozstrzygającej wskazanie

Komendanta [...] Policji jako podmiotu zobowiązanego w imieniu Skarbu Państwa do wypłaty zadośćuczynienia na rzecz wnioskodawczyni. W pozostałej zaskarżonej części wyrok utrzymał w mocy.

Orzeczenie zaskarżone dostało kasacją pełnomocnika wnioskodawczyni. Zaskarżając wyrok Sądu odwoławczego w części, w której Sąd oddalił roszczenie K.A. o zadośćuczynienie, skarżący zarzucił:

„I. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 445 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 448 k.c. w zb. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez ich błędną wykładnię i oparcie wysokości zadośćuczynienia na założeniu, że powinna ona uwzględniać czynnik obiektywny w postaci stopy życiowej społeczeństwa i uznanie dochodzonego roszczenia za wygórowane i prowadzące do bezpodstawnego wzbogacenia wnioskodawczyni, co w konsekwencji doprowadziło, przy określaniu wysokości zadośćuczynienia do podważenia kompensacyjnej funkcji zadośćuczynienia,

II. rażące naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżanego wyroku, tj. art. 6 § 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 439 § 1 pkt 1 i 2 kodeksu postępowania karnego, wobec rozpoznania niniejszej sprawy przez sąd, w którego składzie zasiadały osoby nieuprawnione do orzekania, co spowodowało, że skład orzekający w niniejszej sprawie nie był sądem ustanowionym zgodnie z ustawą.”

W związku z treścią opisanych zarzutów sformułowano wniosek o „uchylenie wyroku sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi apelacyjnemu”.

W odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzut z pkt II kasacji, tj. wystąpienia na etapie postępowania odwoławczego bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. okazał się zasadny, co prowadziło do konieczności uchylenia w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

Zagadnienie zaistnienia nienależytej obsady sądu w kontekście brania udziału w składzie orzekającym przez osobę powołaną na urząd sędziego w sądzie powszechnym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 2017 roku o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw było już przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego, które przybierają kształt konsekwentnej linii orzeczniczej. Wskazać w tym miejscu należy m.in. na wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2022 r., III KK 404/21 i z dnia 19 października 2022 r., II KS 32/21, w których zaprezentowane poglądy prawne Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela i nie dostrzega potrzeby ich powtarzania, chociaż przypomnieć należy, że:

1. w uchwale trzech Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. BSA I-4110-1/2020 (OSNK 2020, z. 2, poz. 7) stwierdzono m.in., że: „Nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym albo wojskowym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, jeżeli wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności”. Uchwała ta z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej i wiąże każdy skład Sądu Najwyższego, dopóty nie nastąpi odstępianie od niej w trybie art. 88 ust. 2 ustawy o Sądzie Najwyższym (tj. Dz. U. z 2021 r., poz. 154; dalej ustawa o SN). Przyczyny związania Sądu Najwyższego tą uchwałą zostały wskazane i omówione w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2021 r. w sprawie I KZ 29/21 (OSNK 2021, z. 10, poz. 41), czy też w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., w sprawie I KZP 2/22 (OSNK 2022, z. 6, poz. 22) – zob. wyrok Sądu Najwyższego w sprawie III 404/21. Nic w powyższym stanowisku nie zmienił „wyrok” Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r. w sprawie U 2/20, którym „unieważniono” uchwałę 3 Izb. „Kwestię tę na potrzeby

standardu wynikającego z art. 6 ust. 1 EKPC badał ETPCz w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (wyrok z dnia 22 lipca 2021 r., wniosek nr 43447/19), w której przesądził, iż >>biorąc pod uwagę oczywisty brak wszechstronnej, wyważonej i obiektywnej analizy przedstawionych mu okoliczności w kategoriach konwencyjnych, Trybunał stwierdza, że ocena Trybunału Konstytucyjnego musi być uznana za arbitralną i jako taka nie może mieć żadnego znaczenia dla wniosku (...) Trybunału w kwestii, czy doszło do oczywistego naruszenia, obiektywnie i rzeczywiście rozpoznawalnego jako takie, prawa krajowego (...) (pkt 262 uzasadnienia). Identycznie wymóg oceny procedury powoływania sędziów jako komponentu rozstrzygnięcia o niezawisłości i bezstronności sędziego w kontekście zagwarantowania skutecznej ochrony sądowej na gruncie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE wypowiadał wielokrotnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok TSUE w sprawie C-585/18 i in., wyrok TSUE w sprawie C-824/18, wyrok TSUE w sprawie C-791/19, wyrok TSUE w sprawie C-487/19 - omówione w uzasadnieniu wyroku w sprawie III KK 404/21)” – zob. wyrok Sądu Najwyższego w sprawie II KS 32/21;

2. z kolei w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, wskazano, iż „Krajowa Rada Sądownictwa ukształtowana w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3) nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1”. Stanowisko to znalazło wsparcie w wyroku Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie Grzęda przeciwko Polsce (wniosek nr 43572/18, w którym wywiedziono, że „cała sekwencja wydarzeń w Polsce żywo pokazuje, że kolejne reformy sądownictwa miały na celu osłabienie niezawisłości sędziowskiej, począwszy od poważnych nieprawidłowości w wyborze sędziów Trybunału Konstytucyjnego w grudniu 2015 r., następnie, w szczególności, przebudowę KRS i utworzenie nowych izb w Sądzie Najwyższym, przy jednoczesnym rozszerzeniu kontroli Ministra Sprawiedliwości nad sądami i zwiększeniu jego roli w kwestiach dyscypliny sędziowskiej”;

3. w tej samej uchwale dobitnie wskazano, że „Najistotniejszym skutkiem dopuszczenia do funkcjonowania, w przestrzeni obejmującej swoim zasięgiem proces nominacyjny sędziego, organu powołanego w sposób sprzeczny z Konstytucją RP, jest obalenie funkcjonującego dotąd *in gremio* i *a priori* domniemania niezawisłości tak powołanego sędziego. Nie istnieje ono już w stosunku do kandydatów, którzy przystąpili do konkursów sędziowskich po dniu 17 stycznia 2018 r. Nie oznacza to samo w sobie stwierdzenia ich stronniczości, lecz nie ma wobec opisanego wyżej >>skażenia<< procesu nominacyjnego, możliwości prostego odwołania się do tego domniemania”. Brak jest jednak podstaw do przyjęcia *a priori*, że każdy sędzia sądu powszechnego, który uzyskał nominację w następstwie brania udziału w konkursie przed Krajową Radą Sądownictwa po 17 stycznia 2018 r. nie spełnia minimalnego standardu bezstronności i każdorazowo sąd z jego udziałem jest nienależycie obsadzony w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Oznacza to, że w konkretnej sprawie – w związku z podniesionym zarzutem lub z urzędu, sąd rozpoznający sprawę będzie zobowiązany do przeprowadzenia swoistego testu niezawisłości i bezstronności sędziego powołanego w procedurze nominacyjnej po 17 stycznia 2018 r.;

4. należy zgodzić się ze stanowiskiem przedstawionym w uzasadnieniu uchwały w sprawie I KZP 2/22, odwołującym się m.in. do orzecznictwa europejskiego, że w teście tym należy zbadać, czy:

- a) w procesie powoływania sędziego doszło do naruszenia prawa krajowego,
- b) naruszenie to miało dostatecznie poważny charakter,
- c) zostało ono ustalone i naprawione na szczeblu sądów krajowych.

W wyniku zmian ustawowych, dokonanych ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, organ ten przestał spełniać cechy organu konstytucyjnego, co uchyliło domniemanie spełnienia przez osoby powołane przez Prezydenta RP z rekomendacji takiej Krajowej Rady Sądownictwa na stanowisko sędziego kryteriów niezawisłości i bezstronności. Bezpośrednie uzależnienie od władzy politycznej decyzji podejmowanych w procedurze nominacji sędziowskich, uzasadniło przekonanie, że o nominacjach tych mogą decydować

względy pozamerytoryczne. W tej sytuacji dwa pierwsze kryteria testu zawsze będą wypadać negatywnie, bowiem w procesie nominacyjnym doszło do „dostatecznie poważnego” naruszenia prawa krajowego – Konstytucji RP – poprzez złożenie wniosku o powołanie sędziego przez organ ukształtowany odmiennie niż wynika to z art. 187 i który – poprzez „zbliżenie” do władz politycznych – nie spełnia swej ustrojowej roli „stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów” (art. 186 ust. 1) (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2024 r., II KK 614/22).

Tylko zatem sięgnięcie po punkt trzeci wskazanego wyżej testu pozwala na ustalenie, że konkretny sędzia spełnia kryteria bezstronnego i niezawisłego mimo obalenia wspomnianego wcześniej domniemania. Kryteriami oceny w ramach trzeciego etapu testu będą więc:

- równoczesność (lub zbliżony czas) uruchomienia drogi awansowej z objęciem ważnego stanowiska w administracji sądowej w drodze arbitralnej decyzji Ministra Sprawiedliwości,
- utajnienie obrad KRS w zakresie danej kandydatury,
- jednoznacznie negatywna opinia zgromadzenia ogólnego sędziów, porównanie osiągnięć zawodowych kandydata z doświadczeniem zawodowym i poparciem środowiska dla kontrkandydatów,
- to, czy kandydat w ogóle miał kontrkandydata do awansu, czy też był jedyną osobą, która wzięła udział w danym konkursie.

Podkreślić należy w szczególności wagę okoliczności „wskazujących na powiązanie sędziego, nominowanego w niekonstytucyjnej i upolitycznionej procedurze, z władzą wykonawczą. Chodzi w szczególności o nominacje na stanowiska funkcyjne pozostające w dyskrejonalnej kompetencji władzy politycznej, udział w pracach gremiów powiązanych z władzą polityczną, wykonywanie określonych zadań lub funkcji na podstawie arbitralnych decyzji władzy politycznej, co obejmuje również tzw. delegacje ministerialne, dodatkowe zatrudnienie w jednostkach bezpośrednio podporządkowanych władzy politycznej. Podobne znaczenie ma stopień wadliwości postępowania w procesie nominacyjnym na

stanowisko sędziowskie, w szczególności brak opinii gremiów innych niż powiązane z władzą polityczną (np. brak opinii organów reprezentujących samorząd sędziowski), czy też udział w konkursie jednego kandydata bez możliwości konfrontacji jego kwalifikacji merytorycznych z innymi kandydatami. Inną okoliczność potwierdzającą zarzut niedochowania standardu bezstronności i niezawisłości może stanowić charakter sprawy, do której rozstrzygnięcia ukształtowano dany skład sądu. Ostatecznie takim potwierdzeniem może być także działalność publiczna i wypowiedzi danego sędziego, wykraczające poza gwarantowane przez Konstytucję ramy udziału w debacie publicznej, a wskazujące na zaangażowanie w realizację określonych celów politycznych władzy wykonawczej” (zob. wyrok w sprawie II KS 32/21).

Warto podkreślić, że oceny bezstronności sędziego dokonuje się na płaszczyźnie obiektywnej. Znaczenie zatem mają okoliczności, które w odbiorze społecznym mogą prowadzić do uznania, że konkretny skład sądu nie daje gwarancji bezstronności i niezawisłości. Nie ma przy tym znaczenie subiektywne przekonanie członków składu sądu co do odznaczania się tymi przymiotami.

Mając na uwadze poczynione uwagi, Sąd Najwyższy podjął czynności celem ustalenia czy Sąd odwoławczy, w którego składzie zasiadała m.in. sędzia X.Y. – powołana na urząd sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy o KRS z 2017 r., spełnia w tych okolicznościach, standard niezawisłości i bezstronności.

Sędzia X.Y. została delegowana przez Ministra Sprawiedliwości z dniem 1 marca 2021 r. do pełnienia obowiązków sędziego w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie początkowo na czas określony, a następnie (i to ma znaczenie w niniejszej sprawie) decyzją z dnia 28 lutego 2022 r., [...], na podstawie art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (wówczas Dz. U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm. – dalej jako u.s.p.) od dnia 1 marca 2022 r. na czas nieokreślony.

W okresie delegacji decyzją Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych sędziego Y.Z., na mocy art. 112 § 6 u.s.p., została powołana na

stanowisko Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Apelacyjnym w Warszawie, wyrażając zgodę na objęcie tej funkcji w nowym, specjalnym systemie dyscyplinarnym. Jak to wynika z uzasadnienia wyroku TSUE z dnia 16 listopada 2021 r. (pkt 85-86) funkcja taka może wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niepodatności członków rozpatrywanych składów sędziowskich na czynniki zewnętrzne w rozumieniu orzecznictwa wskazanego w pkt 67 i 68 tego wyroku. Zastępcę Rzecznika Dyscyplinarnego działającego przy sądzie apelacyjnym powołuje wprawdzie Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych, a nie, jak ma to miejsce w odniesieniu do niego samego i jego zastępców, Minister Sprawiedliwości, to jednak pośredni wpływ tego ostatniego poprzez powoływanych przez siebie Rzecznika i jego zastępców, na pełniącą taką funkcję osobę, nie może budzić wątpliwości;

Wkrótce po objęciu funkcji Prezesa Sądu Apelacyjnego przez sędziego Y.Z., sędzia X.Y. otrzymała, jako sędzia delegowana, uprawnienie do zastępowania Przewodniczącego II Wydziału Karnego, kiedy ten przebywać miał na urlopie. Nastąpiło to pomimo tego, że w Wydziale tym orzekali inni sędziowie pełniący urzędy sędziów Sądu Apelacyjnego w Warszawie oraz pomimo tego, że udzielona przez Ministra Sprawiedliwości delegacja obejmowała wyłącznie pełnienie obowiązków sędziego, a nie wykonywanie czynności administracyjnych i wreszcie udający się na urlop Przewodniczący wyznaczył swojego zastępcę na czas nieobecności. Okoliczność ta bezspornie świadczy o związku sędziego X.Y. z kierownictwem administracyjnym Sądu Apelacyjnego w Warszawie, a zwłaszcza z pełniącym od lipca 2022 r. funkcję Prezesa tego Sądu, a jednocześnie funkcję Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych sędzią Y.Z. oraz Wiceprezesem sędzią X.V. – będącym również Zastępcą Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych, co do których to sędziów w orzeczeniach Sądu Najwyższego konsekwentnie przyjmuje się, że składy orzekające Sądu Apelacyjnego z ich udziałem są sądami nienależycie obsadzonymi w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

W 2022 r. sędzia ta udzieliła poparcia jako kandydatowi do Krajowej Rady Sądownictwa, w składzie przewidzianym ustawą z 2017 r., sędziemu V.V. z Sądu Rejonowego dla Warszawy- Mokotowa w Warszawie w związku z obwieszczeniem

Marszałka Sejmu RP z dnia [...] 2021 r. (M. P. z 2021 r., poz. [...]), który ostatecznie został członkiem Krajowej Rady Sądownictwa wybranej przez Sejm w 2022 r. (poprzednio był jej członkiem w latach 2018-2022).

Sędzia X.Y. ubiegała się o urząd sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie (ogłoszenie w Monitorze Polskim z 2021 r., poz. [...]) i w postępowaniu tym nie miała kontrkandydata. Sporządzona na potrzeby postępowania konkursowego opinia wizytatora, była wprawdzie pozytywna, jednak opiniujący sędzia zwrócił uwagę na dosyć dużą liczbę orzeczeń zmienionych, co jego zdaniem, w sumie świadczy o niezbyt dobrej stabilności orzecznictwa opiniowanej. Pomimo tego, KRS w składzie ukształtowanym ustawą o KRS z 2017 r. na posiedzeniu z [...] 2022 r. podjęła uchwałę o przedstawieniu Prezydentowi RP wniosku o powołanie X.Y. do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu apelacyjnego w Sądzie Apelacyjnym w Warszawie przy 15 głosach „za”, jednym głose „przeciw” i 4 głosach „wstrzymujących się” (Uchwała Nr [...]). Postanowieniem z dnia [...] 2022 r. nr [...] (M.P. z 2022 r., poz. 1035) Prezydent powołał X.Y. na urząd sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie.

Po zwolnieniu z funkcji Przewodniczącego Wydziału II Karnego Sądu Apelacyjnego w Warszawie sędziego J. L., X.Y. objęła tę funkcję, a w 2023 r. funkcję Przewodniczącego VIII Wydziału Karnego tego Sądu. Co więcej, w podziale czynności sędziów II Wydziału Karnego, obowiązującym od dnia [...] 2023 r., powierzono jej oraz sędziemu Y.Z. a także SSO del. do SA Z. Z., rozpoznawanie w ramach sekcji zażaleniuowo-wnioskowej wniosków o wyłączenie sędziego, z wyłączeniem od rozpoznawania tych spraw pozostałych sędziów orzekających w II Wydziale Karnym (protokół posiedzenia Kolegium Sądu Apelacyjnego w Warszawie nr [...] z dnia 15 czerwca 2023 r. – pkt 12).

Wszystko to działo się w czasie, gdy troje doświadczonych sędziów pionu karnego: sędziowie E. G., E. L. i M. P., przesuniętych zostało do Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, a w odniesieniu do innych sędziów, w związku z ich orzecznictwem prokonstytucyjnym i prokonwencyjnym podejmowane były czynności dyscyplinarne (sędzia D. T. i sędzia A. K.). „Przesunięcie”, a w zasadzie przeniesienie wyżej wymienionych sędziów, trwało również po zastosowaniu w tym

zakresie przez ETPCz w dniu 6 grudnia 2022 r. środków tymczasowych (nr 39471/22 w odniesieniu do sędziego E. L., nr 394777/22 w odniesieniu do sędziego E. G., nr 44068/22 w odniesieniu do sędziego M. P.), a nawet po prawomocnym w tym przedmiocie postanowieniu Sądu Rejonowego w Słupsku z dnia 4 kwietnia 2023 r, sygn. akt V Po 8/22 (utrzymanym w mocy postanowieniem Sądu Rejonowego w Słupsku z dnia 29 maja 2023 r., sygn. akt V Pz 6/23), co do sędziego E. L. Do likwidacji sekcji do spraw rozpoznawania wniosków o wyłączenie sędziego doszło dopiero w dniu [...] 2023 r.

Przytoczone fakty znajdują odzwierciedlenie w aktach spraw oraz uzasadnieniach wyroków Sądu Najwyższego: z dnia 21 listopada 2023 r., II KK 469/22, z dnia 21 grudnia 2023 r., II KK 287/23 i z dnia 17 stycznia 2024 r., II KK 614/23 oraz z dnia 31 stycznia 2024 r., II KK 124/23 i z dnia 8 lutego 2024 r., II KK 296/23.

Wszystkie przedstawione powyżej okoliczności świadczą, w ocenie Sądu Najwyższego, o ponadprzeciętnym zaufaniu, jakim obdarzona została sędzia X.Y. przez kierownictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie, wykonujące przy tym równoległe istotne funkcje w pionie dyscyplinarnym sądownictwa powszechnego. Powyższe jednoznacznie wskazuje, że sędzia X.Y. znalazła się w gronie sędziów cieszących się też szczególnym zaufaniem ze strony kierownictwa Ministerstwa Sprawiedliwości, przekraczającym granice typowego zaufania jakiego należy oczekiwać w relacjach sędzia – organ władzy wykonawczej (tu – resort sprawiedliwości). Wiązać to należy z niespotykanie szybkimi postępami w karierze zawodowej tego sędziego, które nie znajdowały jednoznacznego potwierdzenia w poziomie orzecznictwym oraz w zakresie sprawowania funkcji kierowniczych. Stąd też uznać należało, że udział w składzie orzekającym sędzi Sądu Apelacyjnego X.Y., nie spełniał standardu należytej obsady sądu, o którym mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., z uwagi na niedochowanie gwarancji bezstronności i niezależności wymaganych przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 § 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i art. 47 Karty Praw Podstawowych. Stwierdzenie zaistnienia tego uchybienia umożliwiło uwzględnienie kasacji na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k., bez konieczności przeprowadzenia odrębnego testu względem sędziego X.X., który

także objął urząd sędziego Sądu Apelacyjnego w Warszawie w wyniku rekomendacji udzielonej mu w konsekwencji postępowania prowadzonego przed Krajową Radą Sądownictwa ukształtowaną w wyniku zmiany ustawy o KRS ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r.

Na koniec warto także podkreślić szczególny charakter sprawy będącej przedmiotem postępowania. Jej istotą jest przecież ubieganie się przez obywatela o zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie. Przedmiotem postępowania są zatem prawne konsekwencje sporu między wnioskodawczynią a władzą publiczną, co oznacza, iż rozpoznający tę sprawę sąd musi być wolny, także w odbiorze zewnętrznym, od możliwości postawienia mu zarzutu braku bezstronności lub niezależności.

Uchylenie wyroku z powodu zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. powoduje, że odnoszenie się do zarzutu z pkt I kasacji stało się zbędne. Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy, Sąd Apelacyjny rozpozna ją w składzie zapewniającym wnioskodawczyni prawo do rzetelnego procesu, odpowiadającym obowiązującemu prawu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

[J.J.]

[ał]